

LANDSKAPSSTYRELSENS FRAMSTÄLLNING
till Landstinget med förslag till landskapslag om åtgärder för begränsning av tobaksrökningen.

Under de senaste decennierna har man alltmer kommit till insikt om de skadeverkningar för hälsan som tobaksrökningen medför. Denna insikt har mångenstädes lett till vidtagande av åtgärder för begränsning av tobaksrökningen. I riket har man gått så långt i strävandena att begränsa tobaksrökningen att man stiftat en detaljerad lag rörande åtgärder för inskränkande av tobaksrökning (FFS 693/76; prop. nr 156/1975 II rd).

Enligt landskapsstyrelsens uppfattning föreligger även i landskapet behov av åtgärder för inskränkande av tobaksrökningen. Effektivast är otvivelaktigt att öka upplysningen om tobaksrökningens skadeverkningar. Emellertid är det möjligt att man även lagstiftningsvägen kan nå viss effekt. Eftersom fråga är om lagstiftning på hälso- och sjukvårdens område tillkommer landstinget enligt 13 § 1 mom. 16 punkten självstyrelselagen lagstiftningsrätt beträffande de angelägenheter varom nu är fråga. I viss mån berörs även näringsutövares rättigheter. Härvid påverkas endast sådana näringsgrenar beträffande vilka landskapet enligt 13 § 1 mom. 9 punkten äger rätt att lagstifta.

Vid utarbetandet av föreliggande lagförslag har den ovan berörda rikslagen använts som modell. Eftersom rikslagen innehåller många bestämmelser som ter sig obehövligen i de förhållanden som råder i landskapet och då det ej förefaller landskapsstyrelsen motiverat att helt följa rikslagen såvitt fråga är om däri ingående förbudsbestämmelser, är den föreslagna landskapslagen av betydligt mindre omfång än rikslagen.

Detaljmotivering.

1 §. I paragrafen anges lagens målsättning, vilken kan betecknas som rent hälsovårdspolitisk. Beträffande lagens geografiska tillämpningsområde kan konstateras att giltigheten av lagreglerna i motsats till vad som gäller beträffande spel- och förströelseautomater icke utsträckts att gälla ombord på i landskapet hemmahörande fartyg som går i internationell trafik. I detta avseende överensstämmer lagen med motsvarande rikslag. Oaktat lagen ej uttryckligen utsträckts att omfatta fartyg torde det vara möjligt att tillämpa den på alla fartyg - oavsett nationalitet och registre-

ringsort- som rör sig i landskapets vattenområden. I praktiken tillåter man dock i allmänhet i situationer av ifrågavarande art att den nationella lagstiftningen iakttages ombord på fartyget. Frågor rörande ömsesidighet kan härvid spela in liksom fallet är i förhållandet riket - landskapet t.ex. vad gäller spelautomatverksamheten. Sålunda kräver man ej från rikshåll att rikets lagstiftning skall iakttagas då i landskapet registrerade fartyg uppehåller sig på område där rikets lagstiftning i princip gäller. Å andra sidan avstår man i motsvarande fall att från landskapets sida kräva iakttagande av landskapslagstiftningen.

Ovananförda principer för lösande av konflikter mellan olika rättssystem är givetvis i stor utsträckning betingade av praktiska orsaker såsom övervakningssvårigheter m.m. Samma orsaker talar för övrigt för att lagen ej heller skall tillämpas på åländska fartyg i internationell trafik ens när de befinner sig på landskapets vattenområde.

Enligt den kompetensfördelning som för närvarande råder mellan rikets och landskapets lagstiftande organ ankommer lagstiftningen beträffande apoteksvaror och gifter på riket (11 § 2 mom. 15 p. självstyrelselagen). Enär vissa slag av tobaksprodukter är att anse såsom dylika varor, föreslås att de uttryckligen undantages från lagens tillämpningsområde. Motsvarande rikslags tillämpningsområde begränsas för övrigt på samma sätt.

2 §. För att försvåra att barn kommer över tobak, föreslås införande av förbud mot försäljning av tobaksprodukt till person som ej fyllt 16 år. Förbudet skulle enbart avse försäljning som sker i samband med näringsutövning. Enligt rikets motsvarande lag omfattar försäljningsförbudet förutom tobaksprodukt även s.k. tobakssurrogat, d.v.s. njutningsmedel som till användningssättet motsvarar tobak utan att dock innehålla tobak, ävensom tillbehör och redskap som användes vid avnjutandet av tobak. Enligt landskapsstyrelsens uppfattning är det med hänsyn till lagens rent hälsovårdspolitiska syfte ej motiverat att utsträcka dess tillämplighet till produkter som icke är tillverkade av tobak och vilka således ej kan medföra samma skadeverkningar som tobaken. Fördens skull föreslås ej något förbud beträffande överlåtande av vare sig tobakssurrogat eller tillbehör och redskap som användes vid avnjutandet av tobaken. Den föreslagna åldersgränsen sammanfaller med för närvarande gällande läropliktsålder.

3 §. För att minska användningen av tobak föreslås införande av förbud mot reklam för tobaksprodukter. Ett dylikt förbud föreligger även enligt rikets motsvarande lag. Föreliggande lagförslag skiljer sig från rikets lag därigenom att det föreslås bli möjligt att under vissa förutsättningar medge undantag från förbudet. Avsikten är att undantagstillstånd främst skulle ges för reklam som kan anses ha konsumentupplysande syfte. En dylik undantagsbestämmelse föreslogs även i förslaget till motsvarande rikslag. Bestämmelsen ströks dock vid riksdagsbehandlingen.

Av praktiska skäl föreslås att utländska tryckalster undantages från reklamförbudet.

När det gäller lagstiftningsbehörigheten i fråga om inskränkningen av rätten att använda reklam kan konstateras att fråga ej är om ett ingrepp i det skydd för yttrande- och tryckfriheten varom stadgas i 10 § regeringsformen utan enbart om en reglering av näringsverksamheten. Eftersom fråga är om handel med tobaksvaror eller alltså om en näringsgren beträffande vilken landstinget äger behörighet att lagstifta, kan inskränkningar i rätten att göra reklam för ifrågavarande slag av varor göras genom landskapslag.

4 §. Med begreppet allmänt kommunikationsmedel avses i praktiken landsvägsfärjasamt buss i linjetrafik. Fordon som användes i beställningstrafik är ju inte öppet för allmänheten utan disponeras av den som beställt detsamma. Av paragrafens ordalydelse följer att innehavaren av kommunikationsmedlet ej är berättigad att tillåta rökning överallt i fordonet. Lagen utgår således ifrån att rökning i inre utrymme av kommunikationsmedel av ifrågavarande art i princip är förbjuden; dock har fordonsinnehavaren möjlighet - men ej skyldighet - att ordna ett särskilt utrymme för rökare.

Enligt rikets motsvarande lag avses med rökning förutom egentlig rökning även avnjutning av tobaksprodukter som ej rökes, t.ex. tobakstuggning och snusning. Således är i riket dessa former av avnjutande av tobak på ifrågavarande platser förbjuden. Något motsvarande förbud föreslås ej i föreliggande lagförslag. Skälen härtill är dels den omständigheten att en definition av tobaksrökning som på anført sätt avviker från den betydelse som i allmänt språkbruk innelägges i ordet sannolikt aldrig blir känd för allmänheten i någon större utsträckning, varför lagregeln i praktiken ej kommer att efterlevas och dels den omständigheten att röningsförbudet på allmänna kommunikationsmedel främst tillkommit för att förhindra spridandet av den vid egent-

lig tobaksrökning uppkommande röken, av vilken många människor erhåller obehag av fysisk art. Några hälsovårdspolitiska eller andra orsaker föreligger således ej för att förbjuda tobakstuggning eller snusning på sådan plats där tobaksrökning är förbjuden.

5 §. Med barn avses i 1 mom. 1 punkten person som ej är berättigad att inköpa tobak eller alltså person som ej fyllt 16 år. Av lagrummet följer således att röningsförbud enligt lag ej råder i skolor som är avsedda enbart för personer som i lagens mening icke är barn. Av lagrummet följer även att rökförbud på grund av lag ej råder i sådana utrymmen i för barn avsedda skolor som ej är avsedda att nyttjas av eleverna. Rökförbud skulle således i princip ej råda t.ex. i lärarrum.

Av 1 mom. 3 punkten följer att rökförbud ej råder i utrymmen dit endast de som arbetar på ifrågavarande myndighet har fritt tillträde, varför lagen således ej är tillämplig på t.ex. tjänsterum och sammanträdesrum.

Ett intressant spörsmål i detta sammanhang är frågan i vad mån det ankommer på landskapets lagstiftande organ att reglera förhållandena i utrymmen som är i statens besittning. Vad gäller först rätten att inskränka eller förbjuda rökning så kan konstateras att staten likaväl som andra offentligrättsliga samfund samt enskilda oberoende av om uttryckligt medgivande därtill ges i lag eller ej, är berättigade t.ex. att utfärda rökförbud i de lokaliteter som den disponerar över. Det intressanta i sammanhanget är därför för närvarande huruvida ett brott mot ett dylikt förbud skall anses såsom en i lag straffbelagd handling eller ej och sedan landskapslagen trätt i kraft, huruvida överträdelse skall bestraffas enligt rikslagen eller enligt landskapslagen. Utgångspunkten för kompetensfördelningen enligt självstyrelselagen är att även statens myndigheter i sin verksamhet är skyldiga att iakttaga landskapslagstiftningen; såsom ovan konstaterats är här fråga om område där landskapet äger behörighet att lagstifta. Emellertid stadgas i 11 § 2 mom. 16 punkten självstyrelselagen att lagstiftningsrätten tillkommer riket såvitt fråga är om dels "statens ämbetsverks och allmänna inrättningars organisation och verksamhet" dels "statens anläggningar på Åland". Enligt landskapsstyrelsens uppfattning avser den förstnämnda bestämmelsen enbart att förbehålla staten rätt att ensam bestämma hur statens förvaltning i landskapet skall anordnas. Här är således fråga om det abstrakta/och ej om utformningen etc. av de lokaliteter där denna verksamhet utövas. Den sistnämnda bestämmelsen är något svårare att klart bestämma inne-

börden av. Med "statens anläggningar" torde dock närmast avses anordningar av teknisk natur och därmed jämförbara anläggningar. Av ordalydelsen och den historiska bakgrunden till bestämmelsen torde man också kunna dra slutsatsen att avsikten varit att förbehålla staten rätten att bestämma vilka krav som skall ställas på anläggningar av ifrågavarande art med avseende på den tekniska funktionen. Således är ifrågavarande bestämmelse enligt landskapsstyrelsens uppfattning ej tillämplig på byggnader där statens tjänstefunktioner utövas, än mindre på de människor som i ett eller annat ärende vistas därstädes.

På grund av det ovensagda anser landskapsstyrelsen att landskapet i ifrågavarande hänseende tillkommer lagstiftningsbehörigheten även då fråga är om byggnader som innehas av staten. Frågan om kompetensfördelningen kan från praktisk synpunkt tyckas sakna något större intresse eftersom landskapslagen föreslås innehålla likartade regler som rikslagen. Undantag utgör dock den omständigheten att rikslagens rökförbud även innebär förbud mot tobakstuggning och snusning, något som är tillåtet enligt landskapsstyrelsens lagförslag. Eftersom landskapsstyrelsen som anförts anser att lagstiftningsbehörigheten i ifrågavarande avseende tillhör landskapet, har statens myndigheter i landskapet dock icke i något avseende undantagits från lagens tillämpningsområde.

10 §. Enligt rikslagen (27 §) skall årligen i statsbudgeten upptagas anslag för forskning och upplysning beträffande tobakens skadeverkningar. Eftersom i lagförslagets 9 § förutsättes att dylik verksamhet skall bedrivas även i landskapet, föreslås att erforderliga medel härför upptages i landskapets ordinarie årsstat.

11 §, 13-16 §§. De bestämmelser i paragrafema som är att hänföra till straffrätten och rättegångsväsendet är identiska med motsvarande bestämmelse i rikslagen.

Med hänvisning till det anförda förelägges Landstinget till antagande

L a n d s k a p s l a g
om åtgärder för begränsning av tobaksrökningen.

I enlighet med landstingets beslut stadgas:

1 kap.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Denna lag innehåller bestämmelser om åtgärder, som syftar till att genom begränsning av tobaksrökningen förhindra uppkomsten av de men för hälsan, vilka vållas av tobaksrökning.

Denna lag tillämpas icke på tobaksprodukt som är att anse som apoteksvara eller gift.

2 kap.

Restriktioner beträffande försäljning av tobaksprodukter och rökning.

2 §.

Näringsutövare som i sin näringsverksamhet säljer tobaksprodukter får ej sälja dylik produkt till person som uppenbart icke fyllt 16 år. Försäljning är dock tillåten om det med skäl kan antagas att tobaksprodukten är avsedd för person som uppnått sagda ålder.

Automat för försäljning av tobaksprodukter skall placeras så att överträdelse av bestämmelserna i 1 mom. förhindras.

3 §.

Reklam för tobaksprodukt är förbjuden. Föreligger särskilda skäl, kan landskapsstyrelsen dock medgiva undantag från reklamförbudet, varvid landskapsstyrelsen tillika äger föreskriva de villkor som vid äventyr av återkallande av tillståndet skall iakttagas.

Bestämmelserna i 1 mom. äger ej tillämpning på reklam i sådant utländskt tryckalster vars huvudsakliga syfte ej är att göra reklam för tobaksprodukt.

4 §.

Tobaksrökning i inre utrymme av allmänt kommunikationsmedel är tillåten endast på plats som särskilt reserverats för rökning.

5 §.

Tobaksrökning är förbjuden:

- 1) i sådana lokaliteter i daghem, skolor och andra dylika inrättningar som är avsedda att användas av barn under 16 år
- 2) vid inomhus arrangerade offentliga tillställningar för i huvudsak barn under 16 år samt
- 3) i mottagnings-, vänt- eller sammanträdesrum, hos ämbetsverk, myndighet eller annan offentlig inrättning, såvida fråga är om utrymme dit allmänheten äger obehindrat tillträde.

Tobaksrökning kan förbjudas eller begränsas även i andra än i 1 mom. avsedda lokaliteter, såvida allmänheten äger obehindrat tillträde därtill. Det ankommer härvid på innehavaren av lokaliteten att besluta om förbud mot eller begränsning av rökning.

I lokal vari rökning är förbjuden enligt 1 eller 2 mom. skall be-
träffande förbudet på synlig plats uppsättas anslag eller annat
meddelande.

Innehavare av i 1 mom. 3 punkten avsedd offentlig lokal är be-
rättigad att tillåta rökning i viss del därav. Tillåtes rökning
så bör härom angivas medelst på synlig plats uppsatt anslag.

3 kap.

Ledning och övervakning.

6 §.

Den allmänna ledningen och övervakningen av att denna lag och
med stöd därav utfärdade föreskrifter iakttages, ankommer på land-
skapsstyrelsen.

Lokal övervakande myndighet är hälsonämnden.

7 §.

Representanter för i 6 § avsedda myndigheter är berättigade att
i övervakningssyfte vinna tillträde till plats där tobaksprodukt
tillverkas, förpackas, lagras och säljes.

8 §.

Hälsonämnd skall på eget initiativ eller på grund av anmälan
förrätta inspektion av lagrings- och försäljningsplatser för tobaks-
produkter samt övervaka försäljningen av tobaksprodukter ävensom
efterlevnaden av rökningförbud och -restriktioner.

Konstaterar hälsonämnden att verksamhet som strider mot denna
lag förekommer, skall den uppmana vederbörande att upphöra därmed
inom av nämnden utsatt, skälig tid. Sker ej rättelse skall nämnden
underrätta allmänna åklagaren härom.

4 kap.

Upplysningsverksamhet.

9 §.

Det ankommer på landskapsstyrelsen att draga försorg om att
allmänheten på lämpligt sätt informeras om tobaksrökningens skade-
verkningar. De lokala hälsonämnderna är skyldiga att i skälig om-
fattning bistå landskapsstyrelsen i denna verksamhet.

10 §.

I landskapets ordinarie årsstat skall för bekostande av i 8 § angiven verksamhet årligen upptagas erforderliga anslag.

5 kap.

Särskilda bestämmelser.

11 §.

Tillverkare, importör och försäljare av tobaksprodukt skall till de i 6 § avsedda myndigheterna vid anfordran och utan kostnad lämna sådana uppgifter och utredningar som är nödvändiga för utförandet av de i 9 § avsedda uppgifterna eller för utredandet av lagligheten av överlåtelse av tobaksprodukt.

Lämnas i 1 mom. avsedda uppgifter och utredningar icke inom föreskriven tid, kan landskapsstyrelsen ålägga vederbörande att vid vite fullgöra sina skyldigheter.

I 2 mom. avsett vite utdömes av allmän domstol på yrkande av landskapsstyrelsen.

12 §.

Personer som deltar i den lednings- och övervakningsverksamhet som avses i denna lag får icke för utomstående yppa eller till enskild fördel använda det som de vid fullgörandet av åligganden enligt denna lag erfarit om näringsutövares affärs- eller yrkeshemligheter.

13 §.

Den som säljer tobaksprodukt i strid med bestämmelserna i 2 § straffas med böter.

Den som röker i lokalitet där rökningsförbud enligt 4 eller 5 § råder och fortsätter därmed, ehuru han av innehavaren av lokaliteten eller av den som är berättigad att handla på dennes vägnar uppmärksamgjorts på förbudet, straffas med böter. Den som gör sig skyldig till här avsett brott, får på försorg av de angivna personerna avlägsnas från lokaliteten. Avlägsnande får dock ej ske om vederbörande omedelbart upphör att röka eller om åtgärden med hänsyn till omständigheterna vore uppenbart oskälig. Polisman är skyldig att på begäran lämna handräckning vid verkställandet av här avsedd åtgärd.

Allmän åklagare får väcka åtal för brott som avses i 1 mom. endast efter anmälan av vederbörande hälsonämnd och för brott som avses i 2 mom. endast efter anmälan av innehavaren av i lagrummet avsedd lokalitet.

14 §.

Den som bryter mot bestämmelserna i 12 § skall dömas till böter eller till fängelse i högst ett år, såvida strängare straff för gärningen icke föreskrivits annorstädes i lag.

Allmän åklagare får icke väcka åtal för i 1 mom. avsedd gärning, såvida ej målsägaren anmält brottet till åtal eller såvida ej synnerligen viktigt allmänt intresse kräver väckande av åtal.

15 §.

Den ekonomiska fördel vilken till följd av brott som avses i 13 § 1 mom. tillfallit förövaren därav eller den på vars vägnar han handlat, skall dömas förverkad till staten. Kan fördelen icke exakt beräknas, skall den med beaktande av verksamhetens art och omfattning uppskattas. Gods eller dess värde beträffande vilket i 13 § 1 mom. avsedda bestämmelser överträtts, skall helt eller delvis dömas förbrutet till staten, såvida icke påföljden, med beaktande av att förseelsen är ringa, är att anse som oskälig.

16 §.

Beslut som förvaltningsmyndighet fattat med stöd av denna lag kan verkställas oavsett besvär. Besvärsmyndighet är likväl berättigad att förbjuda eller avbryta verkställigheten av beslutet längst till dess besvären avgjorts genom utslag som vunnit laga kraft.

17 §.

Närmare bestämmelser om verkställigheten och tillämpningen av denna lag utfärdas vid behov genom landskapsförordning.

Denna lag träder i kraft den 1 september 1978.

Mariehamn den 22 februari 1978.

V i c e l ä n t r å d

Lagberedningschef

Karl Sundblom

Christer Jansson.